

Komunikacja, czyli co jest najważniejsze na egzaminie ósmoklasisty

MAGDALENA PATER

W kwietniu 2019 r. uczniowie klas VIII po raz pierwszy przystąpią do egzaminu ósmoklasisty. Test ma sprawdzić, w jakim stopniu opanowali oni na dwóch pierwszych etapach edukacyjnych materiał określony w podstawie programowej. Egzamin stawia przed uczniami wysokie wymagania.

Najważniejsze, a zarazem najtrudniejsze umiejętności sprawdzane na egzaminie to: analiza i interpretacja tekstów, przetwarzanie informacji – opierające się na znajomości leksyki i gramatyki języka angielskiego – oraz samodzielne tworzenie form pisemnych. Niektóre typy zadań pojawiają się na egzaminie dla tej grupy wiekowej po raz pierwszy. Czasu na przygotowania jest coraz mniej, należy więc dobrze zaplanować pracę w klasie VIII i zastanowić się, w jaki sposób pracować z uczniami młodszych klas, aby egzamin nie był dla nich problemem w przyszłości.

Egzamin ósmoklasisty – podstawowe informacje

Egzamin został szczegółowo omówiony w informatorach Centralnej Komisji Egzaminacyjnej¹, na stronach której nauczyciele, uczniowie i rodzice mogą się też zapoznać z pokazowymi arkuszami egzaminacyjnymi. Jak naprawdę będzie jednak wyglądał egzamin, przekonamy się dopiero 17 kwietnia 2019 r., gdy zostanie przeprowadzony po raz pierwszy.

BUDOWA ARKUSZA

Arkusz egzaminacyjny będzie się składał z pięciu części. Znajdą się w nim zadania sprawdzające rozumienie ze słuchu, znajomość funkcji językowych, rozumienie tekstów pisanych, znajomość środków językowych oraz tworzenie wypowiedzi pisemnych. Będą to zarówno zadania zamknięte (takie, w których uczeń wybiera odpowiedź spośród podanych), jak i otwarte, wymagające od ucznia sformułowania własnej odpowiedzi. Te ostatnie pojawią się w każdej części egzaminu. W sumie uczniowie będą mieli do wykonania 14 poleceń, w tym jedno polegające na napisaniu krótkiego (od 50 do 120 słów) tekstu informacyjnego. Standardowy czas egzaminu wynosi 90 minut.

¹ Informatory o egzaminie ósmoklasisty z poszczególnych języków nowożytnych są dostępne na stronie CKE pod adresem: <https://cke.gov.pl/egzamin-osmoklasisty/informatory/> – przyp. red.

Egzamin w liczbach

90 – to czas trwania egzaminu w minutach

5 – z tyłu części będzie się składał egzamin

14 – tyle zadań znajdzie się w arkuszu egzaminacyjnym

40 – to procentowy udział zadań otwartych na egzaminie

60 – tyle punktów maksymalnie będzie można uzyskać na egzaminie

POZIOM EGZAMINU

Egzamin będzie przeprowadzany na takim samym poziomie dla wszystkich ósmoklasistów, bez względu na to, jak długo się uczyli danego języka (czy naukę języka obcego nowożytnego, który wybrali na przedmiot egzaminacyjny, kontynuowali po pierwszym etapie edukacyjnym, czy był to ich drugi język, którego uczyli się dopiero od VII klasy). Wybór języka obcego zdawanego na egzaminie należy do ucznia, warunek jest tylko jeden – musi to być język nauczany w szkole jako obowiązkowy. Jeśli dodamy do tego zapisany w podstawie programowej wymóg kontynuacji nauki pierwszego języka obcego oraz poziom językowy, jaki uczeń powinien osiągnąć w przypadku pierwszego języka na zakończenie drugiego etapu edukacji, to rezultat jest oczywisty. Można śmiało zakładać, że większość ósmoklasistów wybierze na egzaminie język angielski. Tym bardziej że wspomniany poziom, określony za pomocą europejskiego systemu opisu kształcenia językowego, to A2+ w zakresie umiejętności produktywnych, polegających na reagowaniu językowym i tworzeniu wypowiedzi oraz B1 w zakresie umiejętności receptywnych, umożliwiających rozumienie wypowiedzi. Zestresowanych ósmoklasistów z rocznika przystępującego do egzaminu po raz pierwszy powinno nieco uspokoić to, że taki poziom będzie obowiązkowy od 2022 r., bo wtedy do egzaminu podejść uczniowie, którzy od początku swojej edukacji na drugim etapie realizują nową podstawę programową. W okresie przejściowym, w latach 2019–2021, będą obowiązywały wymagania obniżone do poziomów A2 dla umiejętności produktywnych oraz A2+ dla umiejętności receptywnych.

NOWE WYMAGANIA

Dla ósmoklasistów będzie to pierwszy egzamin w życiu. W dodatku nie będzie to egzamin łatwy z uwagi na dużą liczbę zadań otwartych, do których uczniowie, realizujący w klasach I–VI „starą” podstawę programową, nie są przyzwyczajeni.

Najczęstszym typem zadania otwartego, z jakim zetkną się uczniowie na egzaminie ósmoklasisty, będzie

zadanie polegające na uzupełnianiu luk i wymagające odnalezienia w nagraniu lub czytanim tekście określonych informacji. Jednakże nie chodzi o proste wyselekcjonowanie odpowiednich treści. Uczeń powinien zrozumieć tekst, przetworzyć otrzymane informacje i odnaleźć w swoim zasobie gramatyczno-leksykalnym właściwe słowa, a następnie je zapisać. Wydaje się, że najwięcej trudności przysporzą uczniom tego typu zadania znajdujące się w części badającej rozumienie ze słuchu. W czasie przerw pomiędzy nagraniami (teksty zostaną odtworzone dwukrotnie) uczniowie będą mieli niewiele czasu na przeprowadzenie skomplikowanego procesu myślowego.

Sztandarowym przykładem zadania wymagającego przetworzenia informacji, czyli mediacji językowej, jest zadanie polegające na uzupełnianiu luk w języku polskim na podstawie tekstu w języku angielskim. To trudne ćwiczenie, wymagające od zdających operowania dwoma językami. Osoby nieznaące założeń nowej podstawy programowej mogą zadawać sobie pytanie, czemu ma służyć tego typu zadanie, ale dla znających te założenia cel wydaje się oczywisty – uczeń powinien potrafić przekazać osobie nieznającej języka obcego informację, jakie pozyskał w tym języku: usłyszał lub przeczytał. Czyli jeśli wysłuchał w szkole ciekawego nagrania, obejrzał ciekawy program w języku angielskim, to powinien potrafić opowiedzieć o nim w domu rodzicom. Jeśli wybiera się z rodzicami na wycieczkę zagraniczną, to powinien być w stanie odnaleźć na anglojęzycznych stronach internetowych informacje o cenach biletów wstępu do lokalnych atrakcji turystycznych i przekazać te wiadomości rodzicom.

Przetwarzania informacji będzie wymagała także wypowiedź pisemna. Ósmoklasiści będą pisać e-mail albo krótką notatkę, ogłoszenie, zaproszenie lub tworzyć wpis na blogu. Dostaną polecenie w języku polskim i trzy podpunkty, które trzeba będzie rozwinąć w języku angielskim. Początek wypowiedzi zostanie podany, dalej uczniowie będą sobie musieli poradzić sami.

Za rozwiązanie zadań otwartych na egzaminie ósmoklasisty będzie można otrzymać co najmniej 40 proc. wszystkich punktów. Teoretycznie egzaminu nie można nie zdać (nie określono minimalnego rezultatu, jaki należy uzyskać), ale jego wyniki będą brane pod uwagę podczas rekrutacji do szkół średnich.

Przygotowania do egzaminu – co i jak powtarzać z uczniami?

Rozpoczynając powtórki z uczniami, warto sprawdzić ich wiedzę za pomocą testu poziomującego, który

EGZAMIN ÓSMOKLASISTY A DOTYCHCZASOWE EGZAMINY

Sprawdzian szóstoklasisty	Egzamin gimnazjalny	Egzamin ósmoklasisty
Czas trwania: 45 minut	Czas trwania: 60 minut	Czas trwania: 90 minut
Łączna liczba zadań: od 11 do 15 Cztery części Zadania otwarte: brak	Łączna liczba zadań: od 8 do 11 Cztery części Zadania otwarte: tylko w częściach „Znajomość środków językowych” (oraz praca pisemna)	Łączna liczba zadań: od 13 do 17 Pięć części Zadania otwarte: co najmniej jedno w każdej części (w tym praca pisemna)
Typy zadań: – wybór wielokrotny – prawda/fałsz – dobieranie	Typy zadań: – wybór wielokrotny – prawda/fałsz – dobieranie – uzupełnianie luk – odpowiedzi na pytania – parafraza zdań – tłumaczenie fragmentów zdań na język obcy – układanie fragmentów zdań z podanych elementów leksykalnych – wypowiedź pisemna: list prywatny, wiadomość e-mail	Typy zadań: – wybór wielokrotny – prawda/fałsz – dobieranie – uzupełnianie luk – parafraza zdań – tłumaczenie fragmentów zdań na język obcy – układanie fragmentów zdań z podanych elementów leksykalnych – wypowiedź pisemna: notatka, ogłoszenie, zaproszenie, wiadomość e-mail, wpis na blogu

Źródło: www.nowaera.pl/egzaminosmoklasisty/jezykangielski

pokaże, które zagadnienia ze słownictwa i z gramatyki są im znane, a które wymagają powtórzeń. W zależności od potrzeb można powtarzać wszystkie zagadnienia gramatyczne i leksykalne lub skoncentrować się na wybranych – najtrudniejszych lub najsłabiej opanowanych przez uczniów.

Należy pamiętać, że tylko zrealizowanie całej podstawy programowej stanowi gwarancję rzetelnego przygotowania do egzaminu. Podstawą sukcesu będą: bogaty zestaw słownictwa, swoboda w operowaniu obowiązującymi strukturami gramatycznymi oraz odpowiednia znajomość zwrotów umożliwiających adekwatną reakcję językową.

SŁOWNICTWO

Zakres słownictwa obowiązującego na egzaminie ósmoklasisty został opisany w podstawie programowej. Uczeń kończący szkołę podstawową powinien posługiwać się słownictwem w ramach 14 obszarów tematycznych.

Powtórkom w tym zakresie sprzyjają nowe technologie. W aplikacji Quizlet można tworzyć własne zestawy fiszek albo skorzystać z fiszek przygotowanych przez wydawnictwa lub innych użytkowników. Dzięki aplikacji nauczyciel tworzy własne klasy, zadaje pracę domową i śledzi postępy uczniów. Uczniowie zaś uczą się słówek w dowolnym czasie, mając do dyspozycji jedynie swój telefon.

Powtarzanie słownictwa podczas lekcji można też urozmaicić, sięgając po aplikację Kahoot. Nauczyciel dzieli uczniów na mniejsze grupy, które rywalizują ze sobą, starając się w jak najkrótszym czasie rozwiązać quiz zawierający pytania z ćwiczonego obszaru tematycznego. Wesoła, sprzyjająca uczeniu się atmosfera na lekcji zapewni dzięki rebusom, labiryntom lub chmurom słownym, które utworzymy, korzystając ze strony Festisite.

GRAMATYKA

Przy powtórzeniach materiału gramatycznego możemy zastosować metodę odwróconej lekcji. Zamiast powtarzać lub wprowadzać nowe zagadnienie na lekcji, prosimy uczniów o zapoznanie się z nim w domu, a w klasie przeprowadzamy ćwiczenia – odwrotnie niż w tradycyjnym procesie nauczania. Dzięki tej metodzie nie zostawiamy ucznia sam na sam z problemami, jakie może napotkać, odrabiając zadania samodzielnie w domu, lecz wspieramy go, rozwiązując je wspólnie. Metoda odwróconej lekcji świetnie sprawdza się przy powtórzeniach materiału, gdyż nawet ci uczniowie, którzy nie zrobili z niego powtórek w domu, mają szansę przećwiczyć go na lekcji.

W pracy z ósmoklasistami sprawdzi się także metoda stacji tematycznych², w ramach której uczniowie – w grupach lub pojedynczo – krążą po klasie, rozwiązując kolejne zadania. Każda stacja, czyli stanowisko pracy, to

² O metodzie stacji tematycznych Czytelnik dowie się więcej z artykułu Moniki Dryjskiej opublikowanego w numerze 2/2015 „Języków Obcych w Szkole”, (jows.pl/artykuly/jak-uczyc-metoda-stacji-dydaktycznych-charakterystyka-metody-i-przyklady) – przyp. red.

minimum dwa zadania. Kolejność podchodzenia do stacji jest dowolna, można też przygotować stacje fakultatywne. Ostatnia stacja jest kontrolną – tam uczniowie sprawdzają poprawność swojej pracy. Każda grupa rozwiązuje zadania w swoim tempie, korzystając przy tym ze swoich notatek oraz z pomocy nauczyciela, do którego odwołuje się jako do eksperta.

Struktury gramatyczne wymagane na egzaminie ósmoklasisty zostały szczegółowo opisane w informatorach CKE.

FUNKCJE JĘZYKOWE

Gdy czasu do egzaminu coraz mniej, a uczniowie wciąż nie radzą sobie z reakcjami w najprostszych sytuacjach komunikacyjnych, trzeba postawić na naukę całych fraz. Dobrą metodą jest tzw. *entry/exit ticket*. Nauczyciel przygotowuje karty ze zwrotami z danego obszaru, np. dialogi wymagające uzupełnienia odpowiednim wyrażeniem. Można też przygotować karty ze zwrotami po polsku i poprosić uczniów o przetłumaczenie ich na angielski lub o wymienienie trzech zwrotów, jakich nauczyli się na poprzedniej lekcji. Kart powinno być więcej niż uczniów, jednak niektóre mogą się powtarzać. Przed wejściem do klasy każdy uczeń dostaje do ręki *entry ticket*, czyli kartę z zadaniem do wykonania. Jeśli zrobi to poprawnie, wówczas wchodzi do klasy, jeśli się pomyli, to przechodzi na koniec kolejki i czeka na kolejną szansę (a w tym czasie może uzupełnić swoją wiedzę). Podobne zastosowanie ma *exit ticket*, który pozwala uczniowi, po wykonaniu zadania, na wyjście z klasy.

Jak uczyć, aby przygotować do egzaminu – mediacja na lekcjach języka obcego

Zadania, jakie znalazły się w przykładowym arkuszu egzaminacyjnym opublikowanym przez CKE, szczególnie zadania otwarte, mogą wydawać się trudne, gdyż sprawdzają umiejętność, która do tej pory nie była w polskiej szkole powszechnie rozwijana. Chodzi o umiejętność przetwarzania informacji (mediacji).

Skąd się wzięła mediacja na egzaminie ósmoklasisty? Mediacja pojawia się w oficjalnym uzupełnieniu do Europejskiego Systemu Opisu Kształcenia Językowego opublikowanym przez Radę Europy w lutym 2018 r. W tym dokumencie, oprócz recepcji, produkcji i interakcji została opisana mediacja, która obejmuje szeroki zakres zadań i strategii komunikacyjnych, w tym umiejętność analizy i syntezy tekstu oraz umiejętność pracy zespołowej.

Mediacja to umiejętność, która jest niezbędna do porozumiewania się w językach obcych, co z kolei jest jedną z kluczowych umiejętności XXI w.

Mediacja to, w duym uproszczeniu, umiejętność przetwarzania informacji³. W życiu codziennym cały czas jesteśmy mediatorami. Dokonujemy tłumaczeń (formalnych i nieformalnych), streszczamy treść artykułów, książek i filmów, przekazujemy informacje osobom, które nie mogą się bezpośrednio porozumieć, tłumaczymy specjalistyczne teksty laikom. Te same czynności możemy wykonywać w klasie na lekcjach angielskiego.

PRZETWARZANIE TEKSTU

Można przyjąć, że twórcom nowej podstawy programowej chodziło o to, by umiejętności zdobywane na lekcjach angielskiego przydały się uczniom nie tylko w szkole. Stąd na egzaminie ósmoklasisty odejście od formuły zadań zamkniętych, stwarzających nierealne sytuacje językowe (w tym zadań typu prawda/fałsz) i przeniesienie środka ciężkości na zadania otwarte (i to w każdej z pięciu części egzaminu) sprawdzające umiejętność przetwarzania informacji (przekazywanie informacji szczegółowych, wyjaśnianie danych, przetwarzanie tekstu, tłumaczenia). To jednak wymaga bogatego zasobu słownictwa i znajomości struktur gramatycznych.

ZMIANA W NAUCZANIU

Zadania w arkuszu egzaminacyjnym stały się bliższe rzeczywistości, ale wymagają zmian w sposobie nauczania, zwłaszcza w zakresie wykorzystywania języka ojczystego podczas lekcji języka obcego. Należy pozwalać uczniom posługiwać się nim za każdym razem, gdy omawiany jest nowy i skomplikowany materiał, gdyż w ten sposób mogą oni „przestawić się” na język obcy. Wykorzystanie języka ojczystego powinno być celowe, a nie przypadkowe, np. w celu porównania albo tłumaczenia trudnych słówek. Tego typu czynności mediacyjne stworzą przestrzeń i warunki do tego, aby nastąpiła komunikacja, uczenie się i produkcja językowa.

Mediacja w szkole

- przetwarzanie tekstu pisanego i mówionego (streszczenia, recenzje, notatki, wyszukiwanie szczegółowych informacji)
- przetwarzanie informacji (tłumaczenia i parafrazy)
- transfer informacyjny (biegane dyktanda, raportowanie po pracy w parach/grupach)

³ Więcej o mediacji w dydaktyce języków obcych w artykule Iwony Janowskiej w numerze 3/2017 „Języków Obcych w Szkole”, <jows.pl/artykuly/mediacja-i-dzialania-mediacyjne-w-dydaktyce-jezykow-obcych> – przyp. red.

Komunikacja przede wszystkim

Zadania egzaminacyjne odzwierciedlają zapisy nowej podstawy programowej, w niej zaś nacisk położono na komunikację. Choć egzamin ósmoklasisty jest przeprowadzany w formie pisemnej, to zadań sprawdzających umiejętności komunikacyjne zawiera naprawdę wiele. Postawmy więc w nauce na komunikację, a egzamin ósmoklasisty nie będzie problemem.

BIBLIOGRAFIA:

- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 sierpnia 2017 r. w sprawie szczegółowych warunków i sposobu przeprowadzania egzaminu ósmoklasisty.
- Informator o egzaminie ósmoklasisty z języka angielskiego od roku szkolnego 2018/2019 (2017), Centralna Komisja Egzaminacyjna, Warszawa [online] <https://cke.gov.pl/images/_EGZAMIN_OSMOKLASISTY/Informatory/Informator_P1_angielski.pdf> [dostęp 7.12.2018].

→ Przykładowy arkusz egzaminacyjny (2017), Centralna Komisja Egzaminacyjna, Warszawa [online] <https://cke.gov.pl/images/_EGZAMIN_OSMOKLASISTY/Arkusze_pokaz/EO-1-angielski.pdf> [dostęp 7.12.2018].

→ Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment Companion Volume With New Descriptors (2018), Council of Europe [online] <<https://rm.coe.int/cefr-companion-volume-with-new-descriptors-2018/1680787989>> [dostęp 7.12.2018].

MAGDALENA PATER Starszy redaktor merytoryczny w wydawnictwie Nowa Era, wcześniej redaktor i koordynator programów edukacyjnych w fundacji Centrum Edukacji Obywatelskiej wspierających rozwijanie kompetencji nauczycieli i poprawę jakości pracy polskich szkół. Autorka publikacji z zakresu oceniania kształtującego i tłumaczka tekstów z dziedziny edukacji, z wykształcenia nauczycielka języka angielskiego.